



مدرسه عالی فقه و معارف اسلامی

نقش جنگ های صلیبی در انتقال تمدن اسلامی به غرب

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته فقه و معارف اسلامی

گرایش: تاریخ اسلام

نگارش: سید عبدالرؤف رضایی

استاد راهنما: محمد الله اکبری

استاد مشاور: نعمت الله صفری فروشانی

آبان ۱۳۸۵

کتابخانه جامع مرکز جهانی علوم اسلامی

شماره ثبت: ۹۷۷

تاریخ ثبت:

مسؤلیت مطالب مندرج در این پایان نامه به عهده نویسنده می‌باشد.

هرگونه استفاده از این پایان نامه با ذکر منبع، بلااشکال است و نشر آن در داخل کشور منوط به اخذ مجوز از مرکز جهانی علوم اسلامی است.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیر و تشکر

برخود لازم می‌دانم تا ضمن سپاس از خدای توانا که به من بی‌نوا توان داد تا تدوین این رساله را به پایان برسانم، از استاد محترم راهنما جناب آقای دکتر الله اکبری و استاد محترم مشاور جناب آقای دکتر صفری که با راهنمایی‌های مفید، راهگشا و ثمربخش‌شان در طول مدت تدوین این رساله چراغ راهم بوده‌اند تقدیر و تشکر نمایم. و همچنین از زحمات دست اندرکاران امور پایان‌نامه مرکز جهانی علوم اسلامی مخصوصاً مدرسه عالی حجتیه سپاسگذاری و تشکر به عمل می‌آید.

تقديم

تقديم به مرد مردستان، ذوالفقار لبنان، در هم کوبنده،
ستمگران، رهبر همیشه پیروز حزب الله قهرمان، همو که با
مقاومت، صلابت، دیانت و شجاعتش صلیبانی از نسل
یهودیان را به خاک مذلت کشاند و یک میلیارد مسلمان را
عزت بخشید، او کسی نیست جزء سید حسن نصرالله.

چکیده

بررسی‌های انجام شده نشانگر آن است که جنگ‌های صلیبی نقش بسیار مهم، گسترده، در انتقال تمدن اسلامی به غرب داشته است. و آثار مادی و معنوی پربراری از تمدن اسلامی در طی این جنگ‌ها راهی غرب گردید. صلیبیان هم چنانکه توانستند آثار معنوی اسلامی مانند: علوم اسلامی در بخش نجوم، ریاضی، فلسفه، پزشکی، شیمی، روش تدوین تاریخ و نقشه‌های جغرافیا را فراگیرند، زمینه را برای آن تعداد از دانشمندان اروپای که خواهان کسب دانش اسلامی بودند نیز فراهم آوردند. در کنار علوم اسلامی تأسیس مؤسسات مختلف علمی از قبیل دانشگاه‌ها با الگوپذیری از مدارس اسلامی همچنین تأسیس بیمارستان‌ها و اماکن بهداشتی به تقلید از مراکز بهداشتی درمانی مسلمانان در اروپا و نیز تأسیس کرسیهای زبان شرقی و اسلامی رونق گرفتن ادبیات اسلامی، اصلاح خشونت مردان اروپایی در غرب بازم از آثار جنگ‌های صلیبی بود مصادیق مادی تمدن اسلامی نیز در طی این جنگ‌ها به اروپا راه یافت. تقلید از هنر اسلامی مانند شیشه گری، گوزه گری، سفالسازی، زرگری، فلزکاری، نقاشی و موسیقی و نیز الگوپذیری از معماری اسلامی در بخش کلیساها، قلعه‌های نظامی، قصرها و شهرسازی از جمله آثار مادی بود که اروپا از آن بر خور دار گردید. از دیگر آثار مادی تمدن اسلامی که به اروپا راه یافت و جنگ‌های صلیبی در انتقال آن نقش به سزای داشت، صنایع ماندنی پارچه بافی، گلیم بافی، قالی بافی، کشاورزی، دریانوردی، نظامی، کاغذ سازی، چاپ و ضرب سکه‌ها بود. جنگ‌های صلیبی علاوه بر اینها، اثر مهم دیگری نیز در سراسر اروپا بر جای گذاشت و آن رونق و توسعه تجارت بود صلیبیان از طریق تجارت با مسلمانان کالاهای مختلف و لوکس شرقی از قبیل پارچه‌های ابریشمی، قالبی‌های نفیس دست باف، قند و شکر، صابون، ظروف شیشه‌ای و سفالین زرین نگار، اشیاء فلزی، عطریات، میوه‌جات، وسایل نظافتی و ادویه‌جات مانند فلفل، دارچین، کافور، میخک، زنجفیل را به غرب انتقال دادند، مسلمانان نیز بعضی از مواد مورد نیاز خود را از سرزمین‌های صلیبی نشین خریداری و تأمین می‌کردند این در حالی بود که سران کلیسا در قبال روابط تجاری با مسلمانان و انتقال تمدن اسلامی به غرب چندان رغبتی نداشتند مخصوصاً در قبال الگوپذیری از تمدن اسلامی حتی مخالفت‌های شدیدی نیز به عمل آوردند با این حال زمینه‌های چندی باعث گردید تا اروپائیان به سوی تمدن اسلامی روی بیاورند.

فهرست مطالب

۱	مقدمه
۲	۱. بیان مسأله
۲	۲. سؤال‌های تحقیق
۲	سؤال اصلی
۲	سؤال‌های فرعی
۲	۳. هدف تحقیق
۳	۴. ضرورت و سابقه تحقیق
۳	۵. فرضیه‌های تحقیق
۴	۶. روش انجام تحقیق
۴	۷. ساختار تحقیق
۴	۸. روش و ابزار گردآوری اطلاعات
۴	۹. واژگان کلیدی
۴	۱۰. بررسی منابع

فصل اول: کلیات و مفاهیم

۷	۱. تمدن
۷	الف - لغوی
۹	ب - اصطلاحی

۲. نگاه اجمالی به جنگ‌های صلیبی ۱۰
- ۲-۱. تعریف جنگ‌های صلیبی ۱۰
- ۲-۲. تعداد جنگ‌های صلیبی ۱۰
- ۲-۳. آتش افروزان جنگ ۱۰
- ۲-۴. جنگ اول صلیبی (۴۸۹-۴۹۲ هـ / ۱۰۹۶-۱۰۹۹ م) ۱۳
- ۲-۵. جنگ دوم صلیبی (۵۴۰-۵۴۴ هـ / ۱۱۴۵-۱۱۴۹ م) ۱۷
- ۲-۶. جنگ سوم صلیبی (۵۸۳-۵۸۸ هـ / ۱۱۸۷-۱۱۹۲ م) ۱۸
- ۲-۷. جنگ چهارم صلیبی (۵۹۴-۶۰۰ هـ / ۱۱۹۸-۱۲۰۴ م) ۲۰
- ۲-۸. جنگ پنجم صلیبی (۶۱۳-۶۱۸ هـ / ۱۲۱۶-۱۲۲۱ م) ۲۲
- ۲-۹. جنگ ششم صلیبی (۶۲۵-۶۲۶ هـ / ۱۲۲۸-۱۲۲۹ م) ۲۳
- ۲-۱۰. جنگ هفتم و هشتم صلیبی (۶۴۶-۶۶۸ هـ / ۱۲۴۸-۱۲۷۰ م) ۲۴
- ۲-۱۱. علل جنگ‌های صلیبی ۲۵
- الف - علل دینی ۲۶
- ب - علل اقتصادی - بازرگانی ۲۷
- ج - علل اجتماعی - روانی ۲۸
۳. اوضاع جهان اسلام در عصر جنگ‌های صلیبی ۲۹
- الف - سیاسی ۲۹
- ب - اقتصادی ۳۱
- ج - فرهنگی ۳۲
۴. اوضاع جهان غرب قبل از جنگ‌های صلیبی ۳۴
- الف - اوضاع سیاسی ۳۴

- ب - اوضاع فرهنگی ۳۶
- ج - حاکمیت فتودال ها ۳۷
۵. راه های انتقال تمدن اسلام به غرب ۳۸
- الف - اندلس (اسپانیا) ۳۸
- ب - سپیل (صقلیه) ۳۹
- ج - تجارت و بازرگانی ۴۰
- د - جنگ های صلیبی ۴۱
۶. دیدگاه دانشمندان غرب درباره ای نقش جنگ های صلیبی در انتقال تمدن اسلام ۴۲
- الف - دیدگاه های مخالف ۴۲
- ب - دیدگاه های موافق ۴۴

فصل دوم: انتقال علوم

- الف - نقش غیر مستقیم جنگ های صلیبی در انتقال علوم ۵۱
- ب - نقش مستقیم جنگ های صلیبی در انتقال علوم ۵۴
۱. انتقال نجوم و ریاضی ۵۴
۲. فلسفه ۶۰
۳. جانورشناسی ۶۰
۴. پزشکی ۶۱
- الف - مداوا و معالجه مجروحان صلیبی به دست پزشکان مسلمان ۶۱
- ب - آموزش جراحی و بیهوشی ۶۳
- ج - ترجمه کتاب پزشکی ۶۵

۶۷	د - ساخت بیمارستان ها
۶۹	ه - ساخت حمام ها
۷۰	۵. جغرافیا
۷۱	۶. تاریخ نگاری
۷۳	۷. شیمی
۷۴	۸. تأسیس دانشگاه ها

فصل سوم: انتقال هنر و معماری

۸۰	الف - انتقال هنر
۸۰	۱. فلز کاری
۸۳	۲. سفالگری
۸۴	۳. شیشه سازی
۸۹	۴. بلور سازی
۸۹	۵. طلا کاری یا زرگری
۹۱	۶. نقاشی
۹۳	۷. لعاب کاری
۹۳	۸. موسیقی
۹۶	ب - معماری
۹۷	۱. جاده و شهر سازی
۹۷	۲. کاروان سراها
۹۹	۳. قلعه های نظامی

- ۱-۳. قلعه‌های صلیبی ۱۰۲
- ۲-۳. قلعه‌های اروپایی ۱۰۵
۴. قصرها ۱۰۶
۵. کلیساها ۱۰۷
- ۱-۵. قبه‌ها ۱۰۷
- ۲-۵. طاق‌های نوک تیز ۱۰۹

فصل چهارم: انتقال زبان، رسوم و اخلاقیات

- الف - زبان ۱۱۳
۱. کلمات راه یافته ۱۱۳
۲. فرهنگ‌های لغت ۱۱۵
۳. تأسیس کرسی‌های زبان ۱۱۶
- الف - پاپ اینوسان چهارم ۱۱۷
- ب - راجرز بیگن ۱۱۷
- ج - رامون لول ۱۱۷
- ب - ادبیات ۱۱۹
۱. قصه‌ها ۱۲۰
- ۱-۱. جام مقدس ۱۲۰
- ۲-۱. مجموعه داستان‌های جفری چوسر ۱۲۱
- ۳-۱. داستان‌های حکیمانه و اخلاقی ۱۲۱
- ۴-۱. داستان‌های حماسی ۱۲۲

۲. منظومه‌ها و اشعار ۱۲۴
- ۲-۱. گیوم نهم ۱۲۴
- ۲-۲. ژوفره رودل ۱۲۶
- ۳-۲. ریچاد شیردل و آمبرواز خنیاگر ۱۲۸
۳. ضرب المثل‌ها ۱۲۹
- ج - رسوم و عادات ۱۳۰
۱. تنوع و تغییر خوراکی‌ها ۱۳۰
۲. پوشاک ۱۳۱
۳. بازی‌ها ۱۳۴
۴. اعطای علم (پرچم) ۱۳۴
۵. دیگر رسومات ۱۳۵
- د - اخلاقیات ۱۳۷
۱. اصلاح خشونت ۱۳۸
۲. وفاء به عهد و پیمان ۱۴۱

فصل پنجم: انتقال صنعت، توسعه تجارت و پاسخ به چند سؤال

- الف - صنعت ۱۴۳
۱. پارچه بافی ۱۴۳
۲. فرش بافی ۱۴۶
- ۲-۱. گلیم ۱۴۶
- ۲-۲. قالی ۱۴۷

۳. کاغذسازی ۱۴۷
۴. چاپ ۱۴۹
۵. کشاورزی ۱۵۰
- ۵-۱. آفت زدایی و تنوع محصولات ۱۵۰
- ۵-۲. کشت نیشکر ۱۵۱
- ۵-۳. وسایل کشاورزی ۱۵۲
- ۵-۳-۱. چرخ آب ۱۵۳
- ۵-۳-۲. آسیاب‌های بادی ۱۵۴
۶. فنون و صنایع نظامی ۱۵۴
- ۶-۱. سلاح‌های سبک ۱۵۵
- ۶-۲. تسلیحات سنگین ۱۵۶
- ۶-۲-۱. منجنیق ۱۵۶
- ۶-۲-۲. توپخانه ۱۵۷
۷. فنون دریانوردی ۱۵۹
- ۷-۱. کشتی سازی ۱۵۹
- ۷-۲. قطب نما ۱۵۹
- ۷-۳. نقشه‌های دریایی ۱۶۱
- ب - توسعه تجارت و بازرگانی ۱۶۱
۱. عوامل ارتباط اقتصادی ۱۶۴
- ۱-۱. مواد خام ۱۶۵
- ۱-۱-۱. رخام ۱۶۵

۱۶۵ ۲-۱-۱. آهن
۱۶۶ ۳-۱-۱. سنگ
۱۶۶ ۴-۱-۱. چوب
۱۶۶ ۵-۱-۱. مواد صابون، منسوجات و شیشه
۱۶۷ ۲. سیطره صلیبی‌ها بر راه‌های تجاری
۱۶۸ ۱-۲. ادویه جات
۱۶۸ ۲-۲. منسوجات
۱۶۹ ۳-۲. عطریات
۱۶۹ ۴-۲. دیگر محصولات و کالاها
۱۶۹ ۵-۲. تقلید از سکه‌های اسلامی
۱۷۲ ج - پاسخ به چند سؤال
۱۷۲ ۱. واکنش سران کلیسا
۱۷۵ ۲. عوامل و زمینه‌های پذیرش تمدن اسلام
۱۷۵ ۱-۲. تحمیل و تمدن اسلام
۱۷۶ ۲-۲. جذابیت تمدن اسلام
۱۷۶ ۳-۲. عامل اجتماعی
۱۷۸ ۴-۲. زمینه اقتصادی
۱۷۹ ۵-۲. بسترسازی حکومت‌ها
۱۷۹ ۳. سهم تمدن اسلام در پیشرفت غرب
۱۸۳ خلاصه و نتیجه‌گیری
۱۸۸ فهرست منابع

۱۸۸ منابع عربی
۱۹۶ منابع فارسی
۲۰۹ تصاویری از جنگ‌های صلیبی، هنر، معماری و صنعت
۲۱۰ تصاویر فصل اول:
۲۳۹ تصویر فصل دوم:
۲۴۰ تصاویر فصل سوم:
۲۶۰ تصاویر فصل چهارم:
۲۶۰ تصاویر فصل پنجم:
۲۶۲ تصاویر فصل پنجم:

مقدمه

بی‌شک ما در یکی از حساس‌ترین و بحرانی‌ترین بخش‌های تاریخ خود قرار گرفته‌ایم چرا که غرب این حریف مکار و غدار با تسلط اقتصادی، فرهنگی و نظامی بندهای اسارت را بر دست و پای مسلمانان هر روز محکم‌تر می‌کند آنان با هدف قرار دادن محتوای فرهنگ و تمدن اسلامی می‌خواهند آسان‌تر از گذشته به بهره‌کشی اقتصادی مورد نظر خود برسند جهان غرب امروز و دیروز، با یک اندیشه جامعه اسلامی را هدف قرار داده‌اند و آن جلوگیری از پیشرفت مسلمانان است، دشمنان اسلام برای رسیدن به این هدف اولاً تلاش می‌کنند تا هویت اسلام را مخدوش و ثانیاً افتخارات گذشته مسلمانان را از اذهان جهان محو کنند؛ آنان با این طرفند که دین اسلام، دین خشونت و مخالف هرگونه پیشرفت و ترقی هست به جنگ براندازی افتخارات مسلمانان می‌رود که البته با هوشیاری مسلمانان مخصوصاً متفکران، اندیشمندان اسلامی آنان هرگز به آمال و آرزوهای خود نخواهند رسید.

در این راستا یادآوری تمدن و فرهنگ درخشان اسلامی که یکی از رسالت‌های مهم دانشمندان اسلامی است می‌تواند زمینه را برای القاء فکر پیشرفت و بازگرداندن هویت اسلامی در اذهان مسلمانان فراهم سازد مخصوصاً اگر از بحث از تأثیر تمدن اسلام بر جهان غرب باشد آری هرچند غربی‌ها در طول تاریخ کوشیدند با بربریت خود چراغ پرفروغ مدنیت اسلامی را خاموش کنند اما این چراغ نه تنها خاموش نشد که باعث روشنی راه ترقی غربی‌ها گردید جنگ‌های دو‌یست ساله و خونبار صلیبیان که ریشه اسلام را نشانه رفته بود نیز در همین راستا قرار داشت این جنگ‌ها بعد از کشتارهای بی‌رحمانه و ویرانی‌های فراوان

با شکست صلیبیان به پایان رسید اما شکست خوردگان از عملکرد خود پشیمان نبودند چرا که آنان با دست پر از جهان اسلام برگشتند.

۱. بیان مسأله

جنگ‌های صلیبی که مدت دویست سال به درازا کشید تغییرات عمده‌ای را در روش زندگی اروپائیان پدید آورد این تغییرات زمانی متوجه غرب گردید که تمدن اسلامی با سرعت بیشتری رو به سوی باختر نهاد در اینکه میان انتقال تمدن اسلام به غرب و جنگ‌های صلیبی ارتباط وجود داشته است شکی نیست؛ لکن کمیت و کیفیت آن برای آگاهی از میزان نقش جنگ‌های صلیبی مسأله‌ای است قابل بررسی و این رساله با عنوان نقش جنگ‌های صلیبی در انتقال تمدن اسلامی به غرب در صدد اطلاع رسانی از میزان نقش جنگ‌های صلیبی در راستای مذکور می‌باشد.

۲. سؤال‌های تحقیق

سؤال اصلی

نقش جنگ‌های صلیبی در انتقال تمدن اسلامی به غرب چگونه بوده است؟

سؤال‌های فرعی

۱. آیا علوم، توسط جنگ‌های صلیبی انتقال یافته است؟

۲. آیا انتقال معماری و هنر به غرب از اثرات جنگ‌های صلیبی بوده است؟

۳. نقش جنگ‌های صلیبی در انتقال زبان، ادبیات و صنعت چگونه است؟

۳. هدف تحقیق

هدف از بررسی این موضوع اولاً شناسایی آن بخش از تمدن و فرهنگ اسلامی است که در خلال جنگ‌های صلیبی به غرب انتقال داده شده و این هدف از اهمیت خاص برخوردار است چرا که دانشمندان غرب در مورد نقش جنگ‌های صلیبی در انتقال تمدن اسلامی نظر

واحد ندارند. چه بسا بعضی از آنان نقش ضعیفی قائل شده‌اند لذا با بررسی بیشتر صحت و سقم ادعای آنان به اثبات خواهد رسید. ثانیاً هدف از آن به اثبات رساندن عکس القائات غرب می‌باشد. جهان غرب پیشرفت جوامع بشری را مرهون تفکر و زائده و اندیشه خود می‌داند و حال آنکه با بررسی گذشته غرب در می‌یابیم که زیر بنای پیشرفت غرب توسط تمدن و فرهنگ اسلامی صورت گرفته، تمدن و فرهنگ که بخش اعظم آن در خلال جنگ‌های صلیبی به غرب انتقال داده شده است.

۴. ضرورت و سابقه تحقیق

موضوع مورد نظر در گذشته به صورت بسیار محدود و مختصر تحت عناوین چون، آثار جنگ‌های صلیبی تأثیر جنگ‌های صلیبی و پیامدهای جنگ‌های صلیبی آن هم در چند و یا چند سطر در کتاب‌های مانند تاریخ تمدن ویل دورانت (عصر ایمان بخش دوم)، تمدن اسلام و عرب گوستاولوبون تأثیر اسلام بر اروپای قرون وسطی نوشته. مونتگمری وات، میراث اسلام جمعی از نویسندگان غرب، تاریخ عرب فلیپ حتی، فرهنگ اسلام در اروپا زیگرید هونکه و... به بحث گذاشته شده است اما این چند سطر و یا چند صفحه هرگز نمی‌تواند ابعاد مختلف تمدن انتقال یافته اسلامی توسط جنگ‌های صلیبی را به نمایش بگذارد، ضمن اینکه تعدادی از دانشمندان غرب منکر هرگونه نقش جنگ‌های صلیبی در انتقال تمدن اسلامی می‌باشند با این وجود لازم می‌نمود برای آگاهی آن بخش از تمدن انتقال یافته اسلامی که بر اثر جنگ‌های صلیبی راهی غرب گردیده است در ابعاد وسیع مورد بحث و بررسی قرار گیرد.

۵. فرضیه‌های تحقیق

۱. جنگ‌های صلیبی نقش قابل ملاحظه‌ای در انتقال علوم داشته است.
۲. بر اثر جنگ‌های صلیبی معماری اسلامی در سراسر اروپا گسترش یافت.
۳. از آثار بسیار مهم لشکرکشی‌های صلیبیان رونق گرفتن صنایع اسلامی در اروپا بود.

۶. روش انجام تحقیق

از آنجایی که موضوع از جنبه تاریخی برخوردار است لذا در طول بحث از دو روش توصیفی و تحلیلی استفاده گردیده است.

۷. ساختار تحقیق

این رساله از پنج فصل تشکیل شده است: فصل اول از کلیات و مفاهیم، فصل دوم از انتقال علوم، فصل سوم از انتقال هنر و معماری، فصل چهارم از زبان، رسوم، ادبیات و اخلاق و فصل پنجم از انتقال صنعت و توسعه تجارت و از پاسخ به چند سؤال بحث نموده است.

۸. روش و ابزار گردآوری اطلاعات

رجوع به منابع موجود در کتابخانه‌ها اعم از منابع جنگ‌های صلیبی، تمدن اسلامی و تاریخ تمدن جهان بهترین روش جمع‌آوری اطلاعات در این زمینه بوده است.

۹. واژگان کلیدی

جنگ‌های صلیبی، غرب، تمدن، انتقال، اسلامی.

۱۰. بررسی منابع

در بخش فرهنگ و تمدن منابع متعدد با عناوین مختلف و فراوانی وجود دارد اما این منابع علی‌رغم برخورداری از بحث‌های مفصل درباره تمدن جوامع مختلف از تأثیر تمدن یک جامعه بر جامعه دیگر کمتر سخن به میان آورده است که بحث از تمدن اسلامی نیز در این چهارچوب قرار دارد؛ به عنوان مثال تمدن ویل دورانت که می‌توان از آن به عنوان مهمترین، بزرگترین و مفصل‌ترین تاریخ تمدن یاد نمود بیشتر به ذکر تاریخ به وجود آمدن تمدن جوامع می‌پردازد و از تأثیر یک تمدن بر تمدن دیگر تنها به چند نکته کوتاه اشاره می‌کند از جمله درباره تمدن اسلامی و تأثیر آن بر تمدن غرب به کلی کویی روی می‌آورد به ویژه در بحث اختصاصی جنگ‌های صلیبی وقتی از اثرات این جنگ‌ها به غرب بحث می‌کند هیچ‌گاه به جزئیات نمی‌پردازد و آنچه را که از تمدن اسلامی توسط جنگ‌های صلیبی به غرب راه یافته

است در یک صفحه خلاصه می‌کند همچنین در منابع معتبر و قابل اعتمادی که درباره جنگ‌های صلیبی نوشته شده است اعم از منابع دسته اول مانند تاریخ جنگ‌های صلیبی ویلیام صوری و منابع دسته دوم مانند تاریخ جنگ‌های صلیبی استیون رانسمان و هانس ابرهاردمایر درباره پیامدها و اثرات جنگ‌های صلیبی بر جهان غرب یا هیچ بحث صورت نگرفته است مانند کتاب ویلیام صوری و یا هم اگر درباره پیامدها و انتقال تمدن اسلامی به غرب سخن به میان آمده است به حداقل اکتفا گردیده است مخصوصاً آنکه بعضی از دانشمندان مانند رانسمان و ابرهاردمایر علاوه بر آنکه به اختصار از اثرات مثبت جنگ‌های صلیبی به غرب نوشته‌اند در تحریرات‌شان محافظه‌کاری را نیز به نمایش گذاشته‌اند.

اما منابع که درباره تاریخ تمدن اسلام و تأثیر تمدن اسلام بر غرب نوشته شده است بحث از جنگ‌های صلیبی نیز مطرح و گاهی منسجم و گاهی نیز پراکنده از انتقال تمدن اسلامی توسط جنگ‌های صلیبی بحث شده است مثلاً فلیپ حتی در کتاب تاریخ عرب که بهتر بود نام آن را تمدن عرب می‌گذاشت بیشتر از هر منبع دیگر هم منسجم‌تر و هم طولانی‌تر از اثرات جنگ‌های صلیبی به غرب سخن گفته است در منابع مانند میراث اسلام نوشته جمعی از دانشمندان غرب و فرهنگ اسلام در اروپا تألیف خانم زیگرید هونکه و تأثیر اسلام بر قرون وسطی نوشته مونتگمری وات علی‌رغم آنکه بحث‌های بسیار مفصلی درباره برخورداری غرب از تمدن و فرهنگ اسلامی وجود دارد اما اکثر بحث مربوط اسپانیای اسلامی است و جنگ‌های صلیبی در حد بسیار محدودی بحث گردیده است و پراکندگی زیادی نیز به چشم می‌خورد مثلاً در کتاب میراث اسلام مقاله وجود دارد که می‌خواهد صرفاً به تأثیرات جنگ‌های صلیبی به غرب و انتقال تمدن اسلامی توسط صلیبیان بپردازد اما لابلای مقاله از بحث خارج و ناگاه سخن از اسپانیای اسلامی به میان می‌آید.

همچنین منابع عربی نیز که اکثراً تکرار مکررات و برگرفته از نوشته‌های دانشمندان غربی است با وجود آنکه جنگ‌های صلیبی را از راه‌های مهم انتقال تمدن اسلام به غرب می‌داند اما از بحث مفصل درباره آن خودداری می‌ورزد.